

Milyen volt fiatalkorában a viszonya az apjával? Ki tudta mutatni az apja, hogy szereti? Melyik fiával volt az apjának a legközvetlenebb kapcsolata?

**– Apa, te szereted a mamát?
Hosszan nézte az apa a fiát, mintha most látná először, vagy utoljára...**

(Esti, 2010)

Mindig érzékelhető volt benne (rajta, körülötte) valami távolság (időnként észreveszem ezt magamon is – mint vereséget, csődöt, tehetségtelenséget), és egyszersem mind valami apákra nem jellemző közelség, közvetlenség is. Egyikkel se törődtünk nagyon, azt hiszem, eléggé meg voltunk elégedve a papánkkal, nem akartunk jobbat. (Bár kicsit gyanús a fogalmazás, olyan, mintha magamról beszélnék. Sokszor szólnak a regényeim ebből a regiszterből, az apa–fiú közti részből...)

A legnagyobb öcsémnek volt kissé más, drámaibb a kapcsolata vele – annyira különböztek a reflexeik. Az öcsémet nézve sokat meg lehetett tudni apámról. Túlzón szólva, csak be kellett szorozni mínusz eggyel. (Volt matematikushallgatóhoz méltatlan mondat.)

Növekedvén testben és bölcsességben, már jobban érzékelhető volt ez a távolság. Nem távolságtartás, nem volt ez tartva, inkább valamiféle tehetetlenségnek látom most. Később aztán egyre inkább figyelmetlenségnek. Úgy mondanám, nem nagyon tudta kimutatni, hogy szeret, de tudtuk, hogy szeret. Hogy a bevált Heißenbüttel-mondatomat citáljam: Hát erről még tudnék mit mondani.

A legtöbb figyelmet talán Mihály öcsém kapta. Később úgy mondtuk gonoszkodva (vagy inkább féltékenykedve?), hogy ő is olyan kiismerhetetlen volt, mint apánk; vonzották egymást. Általában nehezen tudom a válaszaimnál megállapítani, mi utólagos belemagyarázás, és mi volt ténylegesen. Elszoktam a tényektől – de nem szeretném, hogy ez hetykén hangozzék. Igaz, azt sem, hogy önkritikusan.

Itt néha kísértésbe jövök (és ki volnék én, hogy ellenálljak), hogy a regényekből, szövegekből fejts-

sem vissza az önéletrajzit. Lehetne mondani, hogy az ilyen az „másodlagos frissességű” anyag (e ponton nem térünk ki arra, hogy az idézőjeles kifejezés Bulgakov *A Mester és Margaritájából* való, puff, már ki is tértünk), de hát hozzátartozik (jó, ha hozzátartozik) a kérdéshez. És nincs menekvés, nem mondhatom, hogy a kérdés a hibás, vagy azt, hogy ha nincs kérdés, nincs ez a dilemma sem. Mert magas helyről tudjuk, ha van válasz, van kérdés is.

Ez jó befejezés volna, de még elmesélnék valamit... Kereszteltük az egyik gyerekünket, minden ment a maga útján, a templomban kellemes hűs – amikor kis késéssel megérkezett apám.

Nemcsak a testvéreim, de a paptól kezdve a ministránsokig, a nagybátyáktól az unokahúgokig meg a kósza öregasszonyokig mindenki rögtön észrevette, amit valóban nem volt nehéz: az öreg csontrészeg volt, szürke, mint ott az utca, már szinte nem is dülöngélt, úgy gyökeret vert benne a pia...

Suttogva mindenki sápítozni kezdett, hogy milyen kínos, kellemetlen, így elrontani ezt a szép ünnepet. *Én itt hagyom ezt az egészséget* – sziszegte a hűgünk a sírás határán, mikor már otthon ültünk a tornácon, és az apánk belerúgva szinte fölrobbantotta a demizsont. Ott tocsogtunk dühödten a borban. És akkor egyszerre (még most is könnyes lesz a szemem), ahogy ránéztem erre a vén, zavaros tekintetű, véreres szemgolyójú férfira, hirtelen valami nyugalom szállt meg, a jókedvnél, derűnél több is, meg kevesebb is, valahogy annak a nem várt belátása: hogy itt most semmi baj nem történhetik, ez itt én vagyok, az ott az apám, és bizony be van rúgva, mint az albán számár, és akkor mi van? Keresztelik az unokáját. Rendben van ez így.

És azt vettem észre, hogy ez a nyugalom szét-
áradt a tornácon, megszűnt a feszingés, beszélge-
tések keletkeztek, mik évek óta sose, nem állítom,
hogy ünnepélyes lett volna, ami lett – ehhez túl me-
leg volt –, de éreztük e délután egyszeriségét, az új-
szülöttre gondoltunk, önmagunkra és egymásra.
Hogy ez egy család, és jó, hogy most itt üldögélünk
kicsit.

Én meg odaültem az apám mellé, ravaszkodva
föl-fölvizezve a borát, ittam vele tovább. Jól van. Ha
énekelni fog, vele éneklek. Ha nekiindul az éjszaká-
nak, vele megyek, mint még sose. És ha majd ök-
lendezve hányni fog, letérdelek, és fölmosom, azért
vagyok a fia, aztán belékarolok, és általa én is része-
gen imbolyogva hazakísérem, levetkőztetem, meg-
iszunk még egy langyos sört közösen, és megvárom,
míg elalszik, elalszik ugyanúgy, ahogy néhány utcá-
val arrébb az újszülött (*A kitömött hattyú*).

1988